

JAN MANKES

SCHILDER VAN TEDERHEID

Rémon van Gemenen

J. MANKES .

Omslag *Zelfportret met uil*, 1911, olieverf op doek, 20,5 × 17 cm.
Collectie Museum Arnhem, GM 13184. Foto: Peter Cox

INHOUD

INLEIDING 08

Hoofdstuk 1 MEPEL 1889-1904 12

Hoofdstuk 2 DELFT 1904-1909 16

Hoofdstuk 3 HET MEER 1909-1913 35

INTERMEZZO DE KUNST VAN JAN 91

Hoofdstuk 4 HET MEER 1913-1915 109

Hoofdstuk 5 DEN HAAG 1915-1916 174

Hoofdstuk 6 EERBEEK 1916-1920 188

NASCHRIFT 237

LITERATUUR 243

NOTEN 246

Olieflesje, 1909, olieverf op doek,
20 x 13 cm, particuliere collectie

leder voorwerp is een zelfportret,
ook deze fles, een vijfde vol,
gekurkt tot in de hals tegen onnodige
verspilling, een glazen schouder
die het spel gedooft van licht
en voorbeschikking, een ziel die haar
bezinksel stoïcijns verdraagt,
en dan nog de bekleding, innerlijk,
met een wolkerig vlies van melk.
Alles blijkt loodrecht betrokken
in de claustrofobe droom – tafelblad,
linnen, monochroom in het gebogen
raamwerk van een kamerscherm
waarop mimiek, floraal, een schare lijkt,
langzaam dansend, onbestemd,
in de wei van vergankelijkheid

Marlene van Niekerk, gedicht bij *Olieflesje* (1909) van Jan Mankes

HOOFDSTUK 1

MEPPEL

1889–1904

Van Jan Mankes is, ook in zijn tijd, gezegd dat hij afkomstig was uit Friesland. Hij woonde ruim de helft van zijn bestaan als vrije kunstenaar in Friesland, hij schilderde verschillende plekken in zijn Friese omgeving, hij had een Friese vader en diens voorouders waren ook Fries. Maar Jan kwam uit Meppel. Dit was de bakermat van zijn moeder: de familie Hartsuiker woonde al in de zestiende eeuw in een boerderij bij Eessinge, vlak bij de stad.² Meppel was laat in de negentiende eeuw een provinciestadje, dat in de jaren dat Jan er woonde de grens van tienduizend inwoners passeerde. Het moest het sterk hebben van de regionale economie, die ronkte op de diverse markten, waar tal van lokale producten werden verkocht. De nijverheid bloeide dankzij de mechanisering van de productie. Het liberaal bestuurd Meppel was nog behoorlijk agrarisch, met veel veeteelt, scheepsbouw en in het bijzonder een befaamde boterhandel en de nodige drukkerijen. Op bescheiden schaal was er een bruisend cultureel leven, waaraan vooral de beter gesitueerden deelnamen. Er viel geregeld te genieten van muziek en theater. Op het vlak van beeldende kunst was de stad echter nogal tam.³ Als Jan er zijn adolescentenjaren had beleefd, zou hij vermoedelijk weinig prikkels hebben gevoeld om in de kunst een toekomst te zoeken.

In deze stad was Beint Jans Mankes, geboren op 4 oktober 1850, als belastingambtenaar gaan wonen toen hij vader zou worden van Jan, de schilder. Beint was het derde kind van Jan Beints Mankes (1812-1886), houthandelaar (houtkoper of houtbaas, zoals dat indertijd genoemd werd), keuterboer en imker, en de dienstmeid Popkjen Everts Bijker (1815-1888). Beiden waren afkomstig uit het ten oosten van Heerenveen gelegen dorpje Beneden-Knijpe (spreek uit: Benedenkniepe), waar ze hun hele leven woonden en waar ze ook stierven. Ze waren getrouwd in 1842 en kregen (na een doodgeboren meisje) twee meisjes en vervolgens nog twee jongens, van wie Beint de eerste was. Beint beweerde vrolijk dat zijn zoon Jan zijn talent had van

grootvader Mankes, die met precieze hand letters en cijfers op de bijenkorven schilderde, al meende Jan zelf het van zijn moeder te hebben.

De Nederlands-hervormde familie Mankes telde, anders dan vele boerenfamilies in de omtrek, verschillende kooplieden en winkeliers. Er werd onder meer gehandeld in onroerend goed. Jan Mankes, de grootvader van Jan, kocht en verkocht vooral percelen grond, maar tevens huizen, die hij ook wel verhuurde. Hij was dus niet onbemiddeld, al zou het te ver gaan om hem rijk te noemen.⁴ Beint, die volgde in een lange rij van Beneden-Knijpse zonen met de namen Beint en Jan in de familie, was rijksambtenaar: commies van de directe belastingen eerste klas.⁵ Ten tijde van zijn bruiloft oefende hij dit beroep uit in het diep in de Achterhoek gelegen Ootmarsum. Op 23 augustus 1884 trouwde hij met Jentje Hartsuiker, in Meppel, waar zij op 20 augustus 1849 was geboren. Jentje was de dochter van Cornelis Hartsuiker (1804-1872) en Grietje Hogenkamp (1808-1902), in 1828 getrouwd in Meppel. Daar kreeg het echtpaar vijf dochters en drie zonen, van wie Jentje het laatste kind was. Het Nederduits-hervormde gezin woonde op Sluisgracht 167 (in een inmiddels afgebroken huis, op het huidige Bleekerseiland), waar Cornelis een winkel dreef waarin brood verkocht werd. Het was een levendig deel van de stad door de nabije binnenscheepvaart en veerdiensten, en de Grote Kerk met de donderdagse markt.

Beint en Jentje kregen vier kinderen. Eerst kwam Popkje, op 26 juli 1885, vernoemd naar de moeder van Beint. Anderhalf jaar later, op 27 januari 1887, volgde, eveneens in Ootmarsum, een tweeling: Cornelis (Kees), vernoemd naar de vader van Jentje, en Jan, naar de vader van Beint. Jan werd slechts

De Sluisgracht met in het midden het geboortehuis van Jan Mankes, met de geblindeerde ramen. Foto: Stichting Oud Meppel

Ganzenliesje, 1911, olieverf op doek, 31,5 × 20,5 cm,
particuliere collectie

enige consternatie in huis, en Jan zou dan toch zeker niet voor november mogen gaan, allicht omdat er voor de dieren moest worden gezorgd, en voor de tuin, die winterklaar diende te zijn – Jan tuinierde veel en graag. Hijzelf smulde van het plan, want zijn werk – zijn ontwikkeling, zijn inspiratie – zou erbij gebaat zijn. 'Het heele idee lijkt zoo nieuw en frisch en werpt een blij licht vooruit, zoo ik zelf op mijn ééntje zooiets als onbekende bescharrelen moest, zou het stellig niet goed komen.'¹⁵

Ondertussen begon Jan in de nazomer aan zijn reeks studies van geiten, wat resulteerde in verschillende tekeningen en schilderijen. Daarna volgden werken van de diverse bloemen en potjes en flesjes die Pauwels stuurde, onder andere het serene en inmiddels vrij bekende *Twee lelies in vaasje*. Het deed hem veel plezier. Vrolijk stemde ook een positieve bespreking van H. de Boer in het nieuwe tijdschrift *Kunst en kunstleven*. 't Is haast om er tranen van in je oog te krijgen,' schreef Jan nog voor hij het stuk van Pauwels ontvangen had, 'maar hoe het ook zij ik wrijf haast van schik in mijn handen; ik vindt zooiets altijd leuk, ook daar er nu gelegenheid is om aan een repr. van Moeders portret te komen.'¹⁶

De volgende dag, na lezing:

De Hr de Boer heeft alle eer van zijn werk; 't was voor mij haast een openbaring toen ik door zijn schrijven plots me zelf ontdekte als mystisch dromer.

Het is echter net zoo u u voorstelde, de voorlezing, het zien der plaatjes, alles gaf voor hier een innig genoeg, en daarvoor ben ik dan ook al weer blij. U en ik, we begrijpen echter heel goed hoeveel ervan we slechts voor kennisgeving aan te nemen hebben, en verder de Boer hij leve hoch.'¹⁷

Wat had De Boer geschreven over 'J. Mankus', 'die zoo plotseling maar op zoo stil bescheiden wijze de belangstelling komt vragen met werken van een zoo exquisen smaak'? Hij had gewezen op mogelijke invloeden van Engelse prentkunst met Japanse trekken en van Theo van Hoytema, Theo Molkenboer, Matthijs Maris en Lourens Alma-Tadema.

Deze jonge man heeft welbeschouwd meer dan de meesten, iets van een mystisch dromer, en men moet erkennen dat zijn opvatting zich over 't algemeen ook positiever uit. Het synthetische stijlbegrip hetwelk hij uit de werkelijke vormenwereld al even zeer als uit het aetherische rijk der dromen puurt, is buiten kijf voor iemand van klaarblijkelijk nog jonge picturale ondervinding, al bijzonder ongemeen en het wint aan betekenis wanneer men hoort dat deze schilder van zoo subtiele en

Woudsterweg bij Oranjewoud, 1912, 31 × 49 cm,
Museum Arnhem, GM 13188. Foto: Peter Cox

moeting was het begin van een vriendschap, ook al had Jan zijn bedenkingen bij het werk van Huidekoper, die naar zijn mening onhandig was, niet goed tekende en ongelijkmatig schilderde.¹⁵²

Iets anders hield Jan nog meer bezig: iemand had – mogelijk al in Den Haag, maar het kan ook na terugkeer in Friesland zijn geweest – aan Jan een aanbod gedaan namens een rijke, oudere kunstliefhebber: duizend gulden om een reis te maken die zijn ontwikkeling zou bevorderen. Jan, die dit in vertrouwen en wat geheimzinnig meldde aan Pauwels, noemde de naam niet – het is niet zeker dat hij die kende.¹⁵³ Het zou kunnen dat het Huidekoper was die het aanbod van de welgestelde man aan Jan overbracht. Al vroeg Jan aan Pauwels nog wel om raad, hij had al meteen beleefd bedankt door te antwoorden dat hij weinig van reizen hield en het nut van zo'n reis niet zag. Bovendien had hij geen ervaring met reizen en sprak hij geen andere talen. Annie vond zijn weigering 'teekenend voor zijn zelfkennis en zelfbeperking'.¹⁵⁴ Dat laatste moet betekenen dat Jan het liefst zijn leven zo eenvoudig mogelijk hield, oftewel thuisbleef, om zich optimaal te concentreren op zijn werk. Mogelijk vond hij zichzelf niet sterk genoeg voor een lange reis; hij had bemerkt dat Huidekoper, die lange reizen naar Italië, Spanje en Duitsland had gemaakt, 'een krachtig persoon vol gezonde ideeën' was, maar, hoewel ontwikkeld, ook een eenzaam mens.¹⁵⁵ Jan ging begin maart twee dagen logeren in het pittoreske Sloten, waarna Huidekoper twee dagen verbleef in Het Meer. Tot spijt van Jan verhuisde de vriendelijke en goedhartige Huidekoper, die volgens hem 'een zeer zuiver schoonheidsgevoel op velerlei gebied' bezat en zich nederig gedroeg, in april naar Volendam, waardoor hun vriendschap kalm verder dobberde op de brieven die ze elkaar schreven.

In de ongemene kou van deze dagen keek Jan uit naar de zomer in Friesland – iets heerlijkers bestond er niet. Hij werkte de zachte tweede helft van februari aangenaam. Zoals hij de schoonheid begon te voelen van al wat ontbloede, en alles zich aan hem opdrong in het vroege voorjaar, zo groeide de kracht in hem om te werken, alsof ook hij in blad kwam. Hij kreeg een fret toegezonden, eerst een opgezette, waarmee hij wellicht niets heeft gedaan, daarna een levende, waarmee hij in zijn sas was. Het onrustige dier met zijn zachte vacht en vriendelijke ogen was vrolijk, of juist vraatzuchtig – Jan wist het niet.¹⁵⁶

Hij schilderde zijn eerste landschap, *Woudsterweg bij Oranjewoud*. Mogelijk had hij zich laten inspireren door *Het laantje van Middelharnis* (1689) van Meindert Hobbema.¹⁵⁷ De lichtbewolkte lucht doet denken aan Johan Weissenbruch. Het verdroomde landschap, met de kleine silhouet van een wandelaar die net op het deel van een weg is gekomen dat geflankeerd wordt door hoge bomen, waarvan het eerste, veruit het langste paar, aan weerszijden, hem als wachters heeft verwelkomd, versterkt het roman-

ning' over te gaan. Wellicht was het een onbewuste manier om zijn deceptie te bevechten en zichzelf aan te moedigen waardoor hij schreef aan Pauwels, die hem iets dergelijks op het hart gedrukt had: 'Inderdaad, de tijd van rustige kalmte en flinke waardeering is iets om op te passen, ze trekt me zelfs niet aan nu we begrijpen het immers zoo'n waardeering zou te vroeg komen; we dienen nog heel wat mee te maken en te leren om aan oppervlakkigheid te ontkomen; dan pas kan rust zijn klaarte en rijpheid geven.' Voorts bagatelliseerde Jan de opinie van anderen nog maar eens, evenals een actuele tentoonstelling van impressionisten in Pulchri Studio aan het Lange Voorhout in Den Haag, 'waar de laatste snik (die nog lang duren kan) van de [Jacob] Maris Mauve tijd gegeven wordt. Daar kunnen we toch geen heil van verwachten. Haagsche kunstkring dito.'²³²

Doordat zijn zelfvertrouwen niettemin een bluts had opgelopen, had hij de neiging om het roer flink om te gooien. Hij wist alleen niet hoe, en zag weldra in dat zoiets eigenlijk helemaal niet ging; je ontwikkelt je toch op de een of andere manier zoals dat moet, zoals dat gaat, tot wat je nu eenmaal hoort te zijn door de aanleg die je hebt en de omstandigheden die je beïnvloeden, alsof het een intuïtief proces is, dat je niet bewust een andere kant op kunt sturen, tenminste als je wilt worden wat je diep van binnen wilt of zou moeten zijn. In een variant op Nietzsche: je zult worden wie je bent. Daarom koos Jan een aanpak die in het verlengde lag van de ontwikkeling die hij de voorbije jaren had doorgemaakt. Langzaam was hij tot de gedachte gekomen dat hij de objecten die hij schilderde nog beter zou moeten bestuderen. Dit hield ook in dat hij zijn kennis van zijn objecten wilde vergroten. 'We moeten meer studeeren. Alles wat niet voor studie gemaakt wordt is uit den booze. Veel moet behandeld en steeds weer wat nieuws. Waar leid dit toe. Tot teekenen natuurlijk. Dat wordt kennis en macht.'²³³ Anders gezegd: hij moest, ditmaal met pen, intensiever tekenen, want zo kon zijn kennis en daaruit voortvloeiend zijn beheersing van de objecten, zijn 'macht', toenemen.

Het 'studeren' ging voortvarend, al bleef zijn zekerheid wankelen. Het ene moment meende Jan dankzij zijn groeiende kennis mooiere, 'warme-re' schilderijen te kunnen maken, het andere moment vond hij het tekenen meer een soort *Spielerei* en dacht hij dat hij nog een moeilijke weg te gaan had. Tijdens een bezoek van Pauwels, in juni, voelde hij zich 'lang niet overvoldaan', waarom begreep hij niet.²³⁴ Maar naderhand realiseerde hij zich dat de twijfel had opgespeeld die hem altijd in een greep hield wanneer anderen zijn werk bekeken, want toen zijn vriend was vertrokken, keerde het gevoel terug dat hij zichzelf verbeterde. Vooralsnog had hij nog niet het vertrouwen om nieuw werk naar Schüller te sturen; er moest eerst nog heel wat arbeid worden verricht.

INTERMEZZO: DE KUNST VAN JAN

Toen Jan zijn bestaan als vrije kunstenaar begon, had hij zich, jong als hij was, al een stijl eigen gemaakt die zeer persoonlijk was en die hem tijdens en na zijn leven, en in de eenentwintigste eeuw meer dan ooit, bekendheid verschafte. Over zijn stijl is veel gezegd. Annie schreef bijvoorbeeld dat *Ganzenliesje* 'als geen ander' aan Matthijs Maris deed denken.²³⁵ De oude Maris, die in Londen nog veel meer teruggetrokken leefde dan Jan in Het Meer, stond bekend om zijn dromerige, 'wazige', bijna abstracte schilderijen in sobere tinten. Daarmee was zijn kunst echter aanzienlijk meer van de dagelijkse wereld verwijderd dan het werk van Jan, die, hoe beperkt en intiem ook, de 'echte', eenvoudig als herkenbaar opgevatte wereld tot zijn onderwerp verkoos. Toch is de opmerking van Annie begrijpelijk; Jan gaf zelf tegen het eind van zijn leven aan dat Maris en de Spanjaarden de meeste invloed op hem hadden gehad – met de laatste groep, waarover hij zich in brieven nooit uitliet, zal hij gedoeld hebben op oude meesters als Velázquez, vermaard om zijn vermogen de 'ziel' van zijn geportretteerden uit te beelden.²³⁶ Maris is altijd beschouwd als een buitenstaander en valt moeilijk onder te brengen in een groep of stroming. Zijn werk heeft mystieke, maar ook symbolistische trekken. In elk geval is het in de eerste plaats 'geestelijk'; Maris, die in zijn sociale onmacht en onhandigheid niet alleen solitair leefde maar ook een afkeer had van de barbaarse moderne samenleving en haar voortdenderende vooruitgangsgeloof, wilde met zijn kunst een spiritueel contact maken. Maris verwees graag naar het romantische ideaal van de Engelse schoolmeester Edward Thring:

Als de ware discipel staart, antwoordt de geest aan de geest, het glorieuze gedicht in de taal van steen breekt vrij in een stil levensgezag, stemloze gedachten die ademen uit de mooie structuur, verplaatsen zich naar de ziel van de kijker en treden daar binnen, en ze blazen leven in

gezin en werk. Het liberale principe van zelfontplooiing en zedelijke ontwikkeling, dat door de opkomende burgerlijke moraal was opgezogen, had voor haar evenveel betrekking op vrouwen als op mannen.

Annie was een belezen, literaire onderlegde vrouw. Een uitzonderlijk mens in het Friese dorpje, evenals Jan. Meer dan hij voelde ze zich dikwijls eenzaam, maar haar behoefte aan geestelijke verwantschap en diepgaande gesprekken was dan ook groter dan die van de eenzelviger aangelegde Jan. In de ouderwetse en onoverzichtelijke Friese standenmaatschappij waarin ze leefde, had ze moeite om zich te bewegen en ergerde ze zich steeds meer aan het aldoor bezigen van spreekwoorden, 'dooddoeners, die aan elk gesprek een einde maken', en understatements, die alle uitbundigheid de kop in drukten.²⁹⁷ Friezen waren niet zo nuchter als men dacht, maar eerder vatbaar voor spanning en mysterie, en bovendien sentimenteel. Toch bleef een warme en innige omgang doorgaans uit.

Na de kennismaking zagen ze elkaar een poosje niet – Annie ging op vakantie, zoals gebruikelijk met haar ouders, broers en zussen in of bij het notabele Eerbeek, bij Brummen, in de Veluwezoom. De familie bezat nog een buitenhuisje in Oldebroek, ten zuidwesten van Zwolle. Toen Annie weer thuis was, bleek Jan in Den Haag te zijn. Hij was voordien, naar eigen zeggen in een bevlieging, gaan experimenteren met weer een andere techniek, houtsnijden. Dit werkte aanmerkelijk makkelijker en sneller dan etsen of lithograferen.

Jan, Popkje, Jentje, Beint en Vose in de achtertuin van de familie Mankes

Mogelijk was hij op het idee gekomen dankzij Pauwels, want die nam sinds kort op zondag lessen bij de Haagse kunstenaar – onder meer houtgraveur – Leonard Boelaars om de techniek van het houtsnijden beter te leren kennen. Wellicht dacht de zakenman, net als eerder, dat Jan van deze techniek bezeten zou raken en er heel wat werk mee zou maken. Wederom schoot Pauwels hem dadelijk te hulp bij zijn nieuwe probeersel, want hij won bergen informatie in over de houtsnijtechniek om die met Jan te delen en hij stuurde, ondanks de verzekering dat Jan zelf voor materiaal zorgde, houtblokken en papier naar Het Meer. Jan lachte om de enthousiaste overdaad van zijn vriend. 'En daarbij heb ik nog dankbaar te zijn dat u als proef geen heele pereboom me stuurde, zoiets schijnt nu toch eenmaal zuiver in uw stijl te liggen.'²⁸⁸ Pauwels bleek goed hout te hebben opgespoord, maar jammer was dat hij het in de lengte van de nerf had laten doorzagen, waardoor het naar het idee van Jan onbruikbaar werd, terwijl dat juist de gebruikelijke manier is om het hout te zagen, aangezien het hierdoor zachter wordt en dus vriendelijker voor het mes. Palmhout leek Jan te hard, maar is precies geschikt voor houtsnijden. Het bleef voorlopig aftasten. Voor de zoveelste keer vroeg Jan om een prijsopgave. En weer blijft het twijfelachtig of er ook maar iets aan Pauwels is betaald.

Op een zonnige donderdag, 24 juli, nam Schüller een prominente Amerikaanse kunsthandelaar, Robert Vose uit Boston, mee naar Friesland. Mogelijk kende Schüller zijn collega door zijn reizen naar Amerika, waar hij topstukken van Corot, Millet, de School van Barbizon en de Haagse School had verkocht, het soort kunst waarin ook Vose onder meer handelde. In een rijtuig reden de twee heren voor bij de Mankes. Vose kende ook Theo Neuhuys en diens opvolger in de Larensche Kunsthandel, Van Harpen, van wie hij een voorname klant was.²⁸⁹ De gezette, kale heer uit Boston had alleen belangstelling voor groot werk, 'geeft de indruk voor 't publiek te werken, sujetjes, molens, koeien.'²⁹⁰ In werkelijkheid had Vose een betere clientèle dan Jan dacht, ook voor zijn werk, dat Jan niet besteed leek aan 'sujetjes'. In elk geval gaf het voorname voorkomen hem reden om na afloop van het bezoek hogere prijzen voor zijn werk te vragen: 125 gulden voor *Landschap met kleihoop*, dat Vose wilde hebben, evenals enkele etsen, waaronder *Woudsterweg*. Bij Schüllers bestelling noteerde Jan het bedrag van 150 gulden voor *Kraai op berkenboom*, 100 gulden voor *Tuinman*, 80 gulden elk voor *Haan met tinnen schotel*, *Uil op boomtak* en *Zelfportret met landschap*, waarvan Jan erg hield, en nog twee tekeningen voor 20 gulden per stuk. Tot een succes in Amerika, of zelfs maar een volgend contact met Vose, leidde dit korte avontuur niet. De voornaamste herinnering was een zestal kiekjes die Schüller had gemaakt van de familie. Vooral de foto van hemzelf hurkend bij witte geiten beviel Jan.

COLOFON

Uitgave

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com

Tekst

Rémon van Gemeren

Vormgeving

studio Ingeborg Scheffers

Deze uitgave kwam mede tot stand dankzij financiële bijdragen van

Gilles Hondius Foundation
Stichting Elise Mathilde
Stichting Gifted Art
Theo van Baaren Stichting

© 2020 WBOOKS Zwolle

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.
© c/o Pictoright Amsterdam 2020.

De foto's op p. 16, 17, 27, 28, 36, 61, 112, 152, 156, 186, 193 en 225 zijn met vriendelijke medewerking afkomstig uit de collectie van Museum Møhlmann.

ISBN 978 94 625 8349 8

NUR 646

'Je kent de teedere kant van mijn werk... Ik voel de blijdschap om dat teedere het sterkst, als ik aan een vinkennest denk, met spinrag en korstmos op een Mei-ochtend.'

Jan Mankes (1889-1920) werd slechts dertig jaar, maar liet bijna tweehonderd schilderijen na die meer dan ooit leven. Mankes zonderde zich het liefst af in de natuur en in zijn atelier. Uiterlijk was hij kalm, innerlijk was hij onrustig. Hij was een kunstenaar die uiting wilde geven aan zijn geestelijk leven en daartoe zocht naar manieren om dieper door te dringen in de objecten die hij afbeeldde. Zijn werk wordt gekenmerkt door verstilling, verfijning, eenvoud, zuiverheid en melancholie.

In deze biografie volgt Rémon van Gemeren Mankes op de voet en geeft hij tegelijkertijd een scherp en intrigerend beeld van zijn persoonlijkheid en kunstenaarschap. Tevens plaatst hij Mankes in de context van zijn omgeving en zijn tijd. Dit is een verhaal over een man die de tederheid van het bestaan wilde uitdrukken met behulp van alles wat hij mooi vond, een verhaal over de kracht en de kwetsbaarheid van het leven.

Rémon van Gemeren (1979) schreef een biografie van Louis Couperus en boeken over het werk van Joost Zwagerman en Jan Eijkelboom.

Over Couperus. Een leven:

'Van een biograaf verlang je in de allereerste plaats dat hij een gids is. En van een gids verlang je dat hij veel weet en dat hij er onderhoudend over vertelt. Rémon van Gemeren slaagt daarin, laat dat meteen gezegd zijn.'

— Christiaan Weijts, *De Groene Amsterdammer*

'De stijl van Van Gemeren en zijn streven naar volledigheid maken deze biografie tot een indrukwekkende prestatie.' — Wim Huijser, Biografieportaal

Over Leven in een doodgeboren droom. De wereld van Joost Zwagerman:

'Een letterkundig werk zoals je zou willen dat ze meer werden geschreven – het zoekt nieuwe betekenis in oude boeken, het maakt een oeuvre dieper en inhoudelijker, en houdt zo dode schrijvers levend.' — Joost de Vries, *De Groene Amsterdammer*

'Werkelijk aangrijpend. Ik greep ook weer naar het werk van Zwagerman.' — Arie Storm, *Het Parool*

9 789462 583498

WWW.WBOOKS.COM